

Isterbandet 6 - Slakthusområdet

Antikvarisk konsekvensanalys

2022-03-21 / White arkitekter AB

white

Objekt		Beställare	Ansvarig
Objekt:	Enskedestationen	St Erik Markutveckling	Annika Andersson
Stadsdel:	Johanneshov		Bebyggelseantikvarie
Kommun:	Stockholm		White Arkitekter AB
Län:	Stockholmslän		Östgötagatan 100, Stockholm Tel. +46 8 402 26 33 annika.andersson@white.se

Innehåll

BAKGRUND, OMFATTNING OCH SYFTE	4
<i>UPPDRAGETS FÖRUTSÄTTNINGAR</i>	<i>4</i>
KONSEKVENSANALYS	7
<i>PÅVERKAN PÅ DEN STORA SKALAN - STADEN</i>	<i>7</i>
<i>PÅVERKAN PÅ MELLANSKALAN - NÄROMRÅDET</i>	<i>8</i>
<i>PÅVERKAN PÅ DEN LILLA SKALAN - KVARTER OCH BYGGNAD</i>	<i>12</i>
<i>SAMMANFATTANDE BEDÖMNING</i>	<i>17</i>

Bakgrund, syfte och metod

BAKGRUND OCH OMFATTNING

White har givits i uppdrag av St Erik Markutveckling att utföra en antikvarisk konsekvensanalys inför samråd av ny detaljplan som omfattar Enskedestationen, belägen på fastigheten Isterbandet 6. Utredningen har föregåtts av platsbesök i augusti 2021 samt november 2021 i samband med inventeringar inför den antikvariska förundersökningen daterad 2021-12-03, rev.2022-02-14.

Utredningarna läses bäst som liggande A4 i uppslagsformat.

SYFTE

Dokumentet *Antikvarisk konsekvensanalys* syftar till att ge en beskrivning av vilka konsekvenser ett förslag har för kulturvärdena på platsen.

KONSEKVENSANALYSENS UPPBYGGNAD

Konsekvensanalysen tar inte ställning till andra åtgärder än de som föreslås inom fastigheten Isterbandet 6. Det innebär att den påverkan som andra exploateringsförslag i närheten kan innebära behöver bedömas i andra sammanhang.

Påverkan på kulturvärdena enligt Plan- och bygglagen (PBL) sker i tre nivåer:

- *Den stora skalan* - Beskriver på vilket sätt påverkas kulturvärdena i förhållande till staden som helhet. Bedömningen relaterar till hur kulturvärden hanteras enligt PBL 2 kap 6 §.
- *Mellanskalen* - Beskriver på vilket sätt som kulturvärdena påverkas på kvartersnivå. Bedömningen relaterar till hur kulturvärden ska hanteras enligt PBL 2 kap 6 § samt PBL 8 kap 13 §.
- *Den lilla skalan* - Beskriver på vilket sätt kulturvärdena hos de enskilda byggnaderna påverkas. Bedömningen relaterar till hur kulturvärden ska hanteras enligt PBL 8 kap 13 och 17 §§.

KULTURHISTORISK KARAKTÄR ELLER VÄRDE?

I plan- och bygglagen (PBL), som reglerar hur vi bygger, görs en skillnad mellan karaktär och kulturhistoriskt värde.

Karaktären är det vi upplever när vi rör oss i en miljö, t.ex. byggnadernas placering och arkitektoniska utformning. Det kulturhistoriska värdet är istället det vi kanske inte direkt ser, utan det som ligger till grund för varför bebyggelsemiljön eller byggnaden ser ut som den gör. För att tydliggöra skillnaden mellan karaktär och värde kan följande exempel ges:

När du tittar på en tavla utgör ramen, motivet och tavlans skick tillsammans dess karaktärsdrag. Värdet däremot ligger i om du tycker att motivet är vackert, vem som har målat tavlan samt tavlans proviens.

Karaktärsdragen som beskrivs i denna utredning är förknippade med PBL 2 kap 6 § samt PBL 8 kap 17 §. För beskrivning av bebyggelseområdes karaktärsdrag används Boverkets *Checklista karaktärsdrag* som utgångspunkt. Den modell som användes för värdering av kulturvärdena i den antikvariska förundersökningen är Riksantikvarieämbetets modell *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*.

Det kulturhistoriska värdet som beskrivs i denna utredning hanteras i PBL 2 kap 6 § samt PBL 8 kap 13 och 17 §§ vilket medför att konsekvenserna av planförslaget grundar sig på de kulturvärden som kan hanteras enligt PBL.

GRANSKADE HANDLINGAR

De handlingar som ligger till grund för konsekvensanalysen är:

- Gestaltungsförslag, White arkitekter daterad 2021-12-15, med kompletterade illustrationer 2022-02-14.
- Isterbandet 6, antikvarisk förundersökning, White Arkitekter, daterad 2021-12-03, rev. 2022-02-14.

FÖRFATTNINGSSKYDD

Översiktsplan

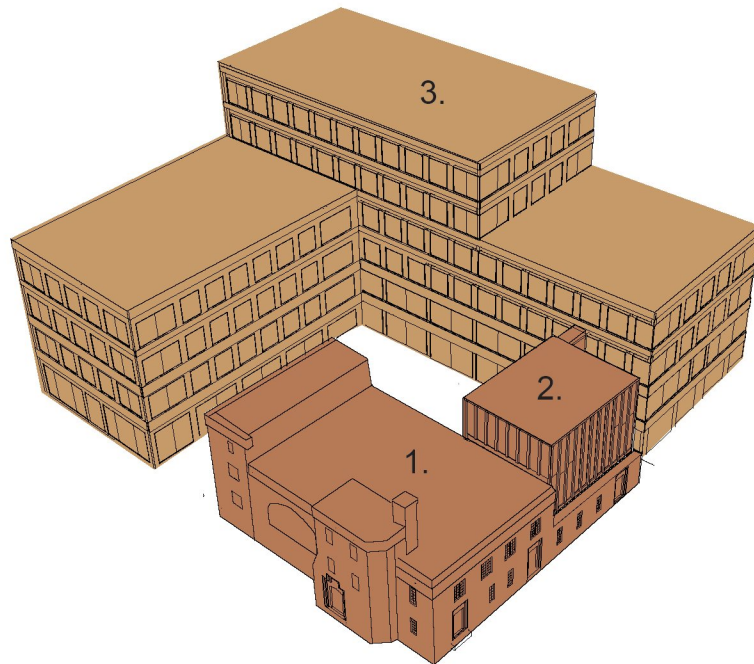
I översiktsplanens del om kulturmiljöer sammanställs planeringsinriktningar gällande kulturmiljön, där kulturarv ses som en resurs i en hållbar samhällsutveckling. Dessa formuleras enligt följande:

- Kunskap om stadens stadsbyggnadskaraktärer och stadslandskapet ska vara en utgångspunkt vid förändring, förnyelse och förtätning i stadens befintliga områden.
- Kulturmiljöns värden ska fortlöpande identifieras, säkerställas, tas omhand och utvecklas.
- Ny bebyggelse, ändringar och tillägg i befintliga miljöer ska utföras omsorgsfullt, med konsekventa karaktärsdrag och genomarbetade detaljer grundade på en gedigen analys.
- Bebyggelse som är kulturhistoriskt värdefull och har betydelse för stads- och landskapsbilden ska ses som en resurs i stadsutvecklingen.

ÅRSRINGEN

MATERIALVAL OCH FÄRGSÄTTNING

1. TRANSFORMATORN:

Transformatorstationen återställs/friställs och betraktas återigen från alla håll.

(beskrivande text se Kulturmiljöanalys)

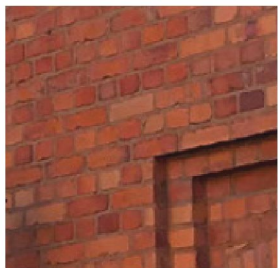
2. GRADIENTEN

Anpassas efter och bygger vidare på Transformatorstationens formspråk och material. Utformningen följer tidigare tillägg, att materialmässigt knyta an till ursprungshuset. Samtidigt fungerar formspråket som en naturlig länk och en gradient mellan det gamla och det nya.

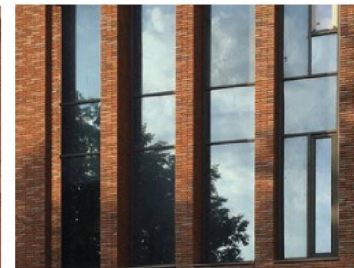
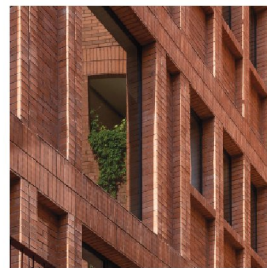
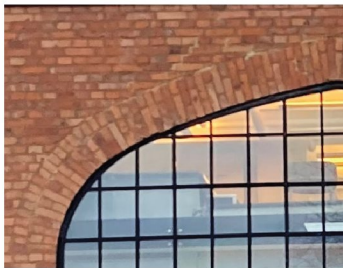
3. FONDEN

Ett tydligt tillägg till platsen där byggnadskroppen adderar en ny årsring. Marken bestod ursprungligen av skog- och betesmark och fonden med dess träfasad blir tillsammans med de gröna taken och den prunkade gården en historisk blinkning till detta.

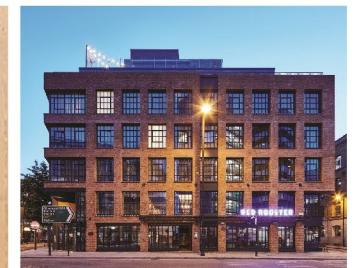
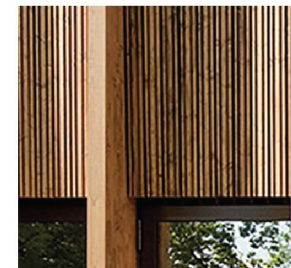
1.

2.

3.

Förändringsförslaget huvuddrag. Källa: White arkitekter.

PÅVERKAN PÅ DEN STORA SKALAN ENLIGT PBL

Staden som helhet

KONSEKVENSER PÅ DEN STORA SKALAN

Med den stora skalan avses i detta fall påverkan på stadens läsbarhet som helhet.

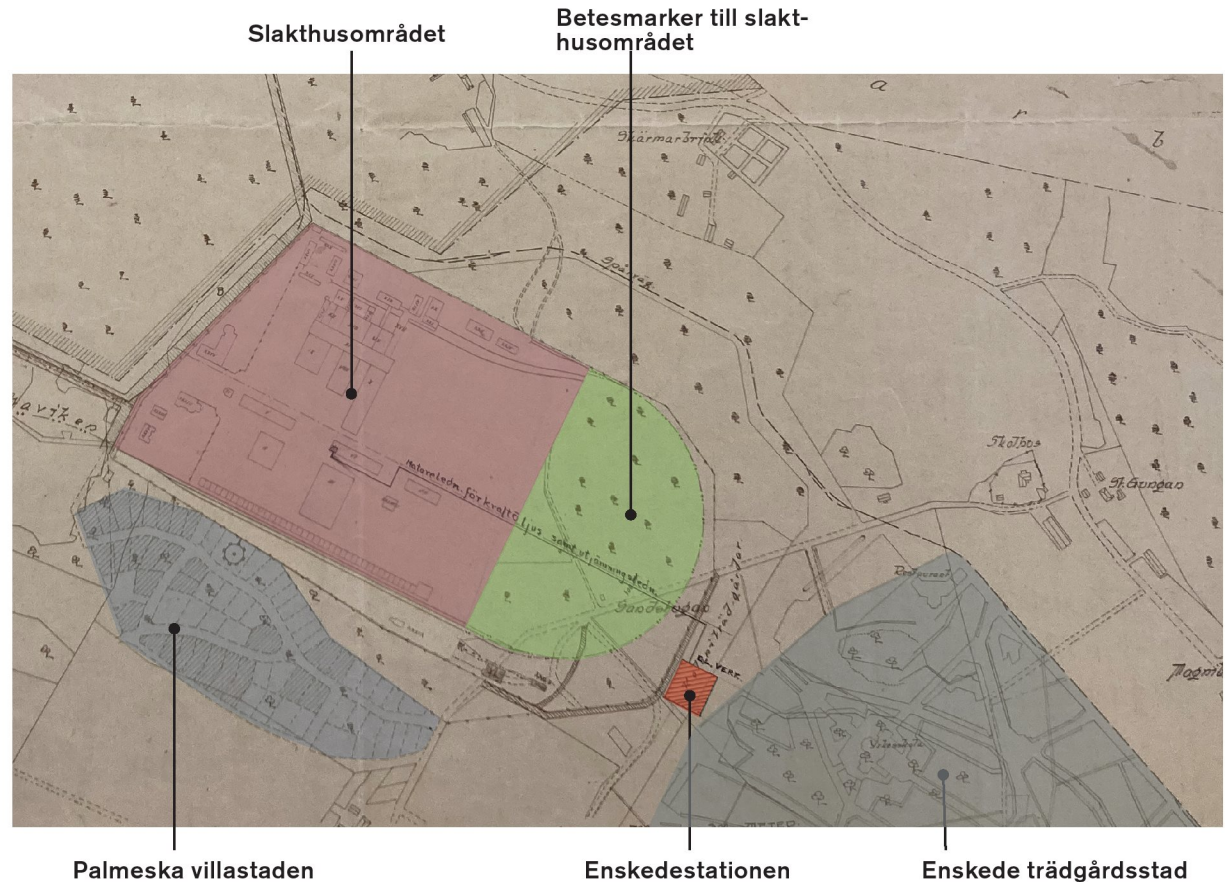
ELEKTRICITETENS UTPOST

Enskedestationen byggdes för att förse både Slakthusområdet och Enskede trädgårdsstad med el. Några år innan Enskede trädgårdsstad hade börjat byggas uppfördes de första delarna av Palmerska villastaden. Etableringen av både villaområdena och Slakthusområdet var typiska för sin tid, de förlades på billig mark utanför den egentliga staden. Samtidigt fanns det möjligheter till pendling. Gällande villaområdena uppfördes liknande pendlarsamhällen på många ställen i Stockholm och dess kranskommuner.

Enskedestationen utgör därmed en markör för utvecklingen av Stockholms stad, början på bebyggandet av marken utanför den egentliga stadens gränser. För att även i fortsättningen kunna uppleva stadens årsringar är det viktigt att även i fortsättningen kunna avläsa orsaken till Enskedestationens placering.

Det nu aktuella förslaget har hämtat inspiration från att Enskedestationens ursprungligen lantliga läge, närheten till Enskede trädgårdsstad samt gestaltningen hos slakthusområdets ekonomibyggnader av trä.

Sammantaget bedöms förslaget stödja läsbarheten av stadens årsringar. Det bedöms som särskilt positivt att de stora volymerna inte utförs som tegelvolym, vilket stödjer upplevelsen av att miljöns ursprung. Således uppfyller förslaget kraven i PBL 2 kap 6 §.

Illustrationen redovisar Enskedestationens ursprungliga förhållande till sin omgivning, lokaliserat utanför den egentliga staden.

PÅVERKAN PÅ MELLANSKALAN ENLIGT PBL

Närområdet

KONSEKVENSER PÅ MELLANSKALAN

Med mellanskalen avses i detta fall påverkan på det direkta närområdet kring Isterbandet 6.

SYNLIGHET I STADSBILDEN

Som siktlinjestudien i kulturmiljöanalysen redovisar är bebyggelsen inom Isterbandet 6 idag relativt dold i stadslandskapet och uppfattas i huvudsak endast i direkt närhet till fastigheten. En del av siktlinjeanalysen finns återgiven på s. 9 i denna konsekvensanalys.

Den nu föreslagna bebyggelsen är högre än de byggnader som finns på platsen idag. De nya byggnadernas höjd behöver dock ses mot bakgrund av de topografiska förutsättningarna som finns på platsen. Idag finns det en större brant norr och nordväst om Isterbandet 6. Branten tillskapades i samband med att järnvägsspåren för slakthusområdet anlades i början av 1910-talet, och har fått en förändrad karaktär över tid.

Med de topografiska förutsättningarna som fond uppfattas inte de tillkommande volymerna som dominerande i förhållande till intilliggande bebyggelse. Gentemot den låga bostadsbebyggelsen inom Gamla Enskede upplevs den tillkommande bebyggelsen inom Isterbandet 6 inte heller som dominerande. Enskedevägen utgör idag en barriär mellan Gamla Enskede samt den nu aktuella fastigheten, en barriär som samtidigt innebär ett respektavstånd.

FÖRHÅLLET TILL SLAKTHUSOMRÅDET

Den visuella kontakten mellan Enskedestationen och Slakthusområdets centrala byggnader har alltid varit svag. Istället har det historiskt sett funnits en svag visuell koppling mellan Enskedestationen och Slakthusområdets betesmarker som omgärdades av järnvägsspår. Idag är den visuella kopplingen mellan Enskedestationen och Slakthusområdets äldre bebyggelse obefintlig medan det finns en viss koppling mellan Enskedestationen och Slakthusområdets mer moderna byggnader, till exempel byggnaderna inom kvarteret Charkuteristen.

Det nu gällande förslaget innebär att nya volymer utförs med träfasader och sedumtak samtidigt som förslaget anger att grönstrukturen kring den gamla Enskedestationen förstärks på olika sätt. Dessa val innebär en viss historisk koppling till Slakthusområdets sedan länge igenbyggda betesmarker vilket har en viss positiv inverkan på kulturvärdena på platsen.

FÖRHÅLLET TILL GAMLA ENSKEDE

Från de närmast belägna villorna i Gamla Enskede kommer de nya byggnadsvolymer att vara synliga. Denna påverkan beskrivs utförligt på sidorna 10-11 i detta dokument och tas med i den sammantagna bedömningen på denna sida.

KVARTERSSTRUKTUREN

Den föreslagna bebyggelsen håller sig inom den gamla tomtgränsen, även om den förutsätter att den nuvarande tomtgränsen utökas.

De nya volymerna är dessutom något tillbakadragna från Enskedevägen i förhållande till den befintliga Enskedestationen. Avseende upplevelsen av kvartersstrukturen bedöms förslaget därför vara väl anpassat till kulturvärdena på platsen.

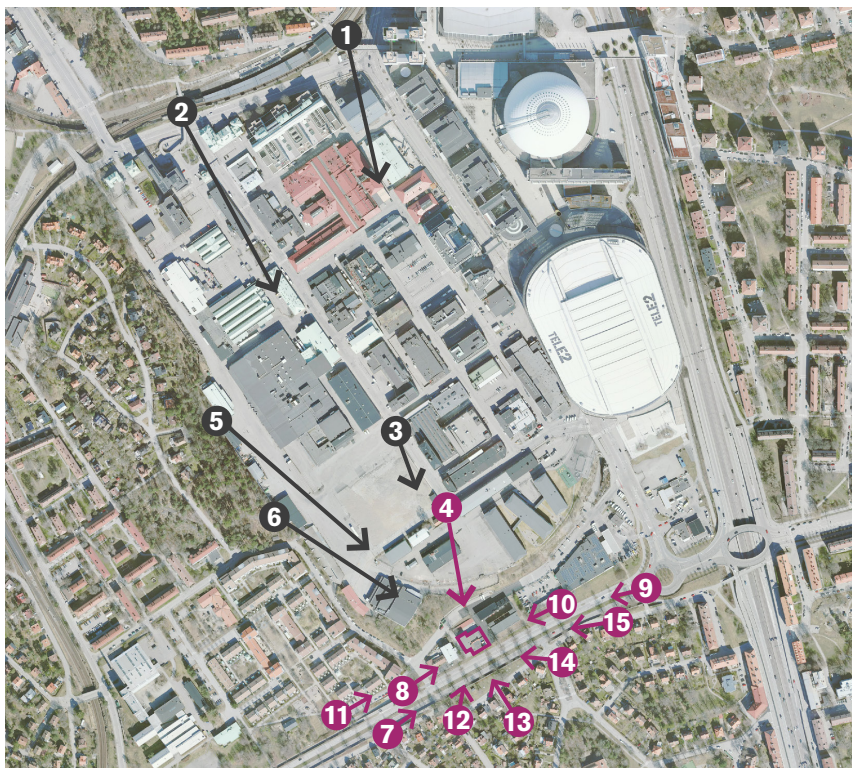
SAMMANTAGEN BEDÖMNING

De föreslagna volymerna kommer innebära att byggnadskomplexet blir mer framträdande i närområdet än det är idag. Samtidigt bedöms de föreslagna volymerna som anpassade till den befintliga bebyggelsen i närområdet samt de topografiska förutsättningar som finns.

Att exploateringsförslagets volymer blir synliga i stadsbilden bedöms inte innebära någon dominerande inverkan på stadsbilden. Förslagets synlighet bedöms inte heller innebära någon risk för påtaglig skada på det intilliggande riksintresset för kulturmiljö eftersom de värden som bygger upp riksintresset även fortsättningsvis kommer vara tydligt avläsbara. Valet av trä som fasadmateriell bidrar till att volymerna inte upplevs som dominerande samt att de får en koppling till de intilliggande bebyggelsemiljöerna. Samtidigt blir valet av fasadmateriell en förenande länk mellan villabebyggelsens träfasader och Slakthusområdets sedan länge rivna ytterbebyggelse.

Sammantaget bedöms de tillkommande volymerna som respektfulla till kulturvärdena på platsen samt bebyggelseområdets kulturhistoriska värden. Således uppfyller förslaget kraven i PBL 2 kap 6 § samt PBL 8 kap 13 §.

PÅVERKAN PÅ MELLANSKALAN ENLIGT PBL

Vyer där byggnaden är synlig är markerade med lila färg

1. Konstgutarvägen

2. Hallvägen

3. Hallvägen

4. Hallvägen

5. Boskapsvägen

6. Lindevägen

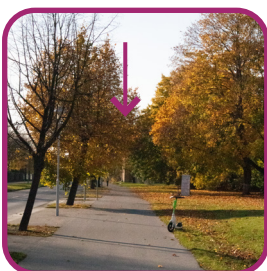
7. Enskedevägen

8. Enskedevägen

9. Enskedevägen

10. Enskedevägen

11. Tränskolevägen

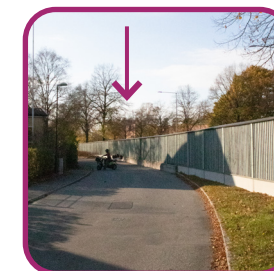
12. Bergkantsvägen

13. Kolonigränd

14. Kolonivägen

15. Enskedevägen

PÅVERKAN PÅ MELLANSKALAN ENLIGT PBL

9. ENSKEDEVÄGEN

Den befintliga byggnaden ligger idag i ett skymt läge sett från Enskedevägen. Även de tillkommande volymerna kommer ligga skymda av stadsrummets vegetation. Sett från Enskedevägen utgör de tillkommande volymerna därför inte något dominerande inslag i stadsmiljön.

12. BERGKANTVÄGEN

Utmed Bergkantvägen kommer de nya volymerna att skymta ovan bullerplanket. Höjden på de nya volymerna kommer kunna upplevas som något högre än den befintliga volymen, men bedöms inte vara så framträdande att de innebär ett dominerande inslag i stadsmiljön.

13. KOLONIGRÄND

Från Kolonigränd kommer de nya volymerna att synas under såväl sommar som vinter. Höjden på de nya volymerna kan dock inte betraktas som dominerande i miljön. Med rätt gestaltningen kan de nya volymerna utgöra en fond till det gamla elektricitetsverket.

Utifrån detta perspektiv är det positivt att trä finns föreslaget som fasadmaterial. Trä är ett vanligt förekommande fasadmaterial i Gamla Enskede vilket gör att materialet kopplar till byggnadstraditionen på platsen.

PÅVERKAN PÅ MELLANSKALAN ENLIGT PBL

14 KOLONIVÄGEN

Sett från Kolonivägen kommer de nya volymerna att synas bakom den befintliga vegetationen. Idag syns den befintliga tegelbyggnaden på Isterbandet 6 mellan träden. Om det nu aktuella exploateringsförslaget realiseras kommer det gamla elektricitetsverket även i framtiden kunna synas, med den nya bebyggelsen som fond.

15. ENSKEDEVÄGEN

Även utmed Enskedevägen kommer de nya volymerna att skymta ovan det befintliga bullerplanket. De nya volymerna kommer vintertid att vara mer visuellt tydlig än under sommarhalvåret då den i högre grad döljs av grönska.

FÖRSLAGETS FÖRHÅLLANDE TILL GAMLA ENSKEDE

Vid bedömning av påverkan på Gamla Enskede är viktigt att poängtera att denna konsekvensanalys tar ställning till hur det enskilda förslaget påverkar kulturvärden enligt PBL. Enligt PBL 2 kap 6 § ska hänsyn tas till kulturvärdena på platsen och stadsbilden. Vidare anger PBL 8 kap 13 § får inte särskilt värdefulla bebyggelseområden förvanskas. Förvanskningförbudet är dock inte ett förändringsförbud¹. Det innebär att åtgärder kan tillåtas så länge åtgärden inte innebär att väsentliga egenskaper går helt förlorade.

Det aktuella exploateringsförslaget har, med sina träfasader, inspirerats av både Slakthusområdets ytterbebyggelse, men även av villornas träfasader inom Gamla Enskede. Således finns kopplingar till all omkringliggande bebyggelse.

Vad gäller visibilitet kommer de nya volymerna till viss del bli synliga i stadslandskapet. De nya volymerna är dock inte så höga att de kommer innebära ett dominerande inslag i miljön oavsett årstid. Att volymerna planeras att utföras med träfasader stärker bedömningen att volymerna inte kommer uppfattas som dominerande. Tack vare samspelet mellan de tillkommande volymernas placering, höjd och gestaltning bedöms förslaget, i förhållande till Gamla Enskede, som väl anpassat. Kvaliteterna och karaktärsdrage inom Gamla Enskede kommer kunna vara tydligt avläsbara även om exploateringsförslaget genomförs.

¹ <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/kulturvarden/>

kulturvarden-i-plan---och-bygglagen/krav-pa-byggnadsverk-och-tomter/forvanskningforbudet/

PÅVERKAN PÅ DEN LILLA SKALAN ENLIGT PBL

Enskedestationen

KONSEKVENSER PÅ DEN LILLA SKALAN

Med den lilla skalan avses i detta fall påverkan på kulturvärden och karaktärsdrag inom fastigheten lsterbandet 6.

RIVNING AV GARAGE FRÅN 1993

Garaget som uppfördes 1993 är av enklare utformning, likt en lång carport. Byggnaden har inte utförts med några större arkitektoniska ambitioner. Även om den speglar ett ökat behov av parkeringsplatser på fastigheten, i samband med att kontorsverksamheten växte, bedöms byggnaden inte ha sådana kulturvärden att den kan bedömas vara en sådan särskilt värdefull byggnad som avses i PBL 8 kap 13 §. Hinder för rivning föreligger därmed inte.

RIVNING AV PÅBYGGNAD FRÅN 1993

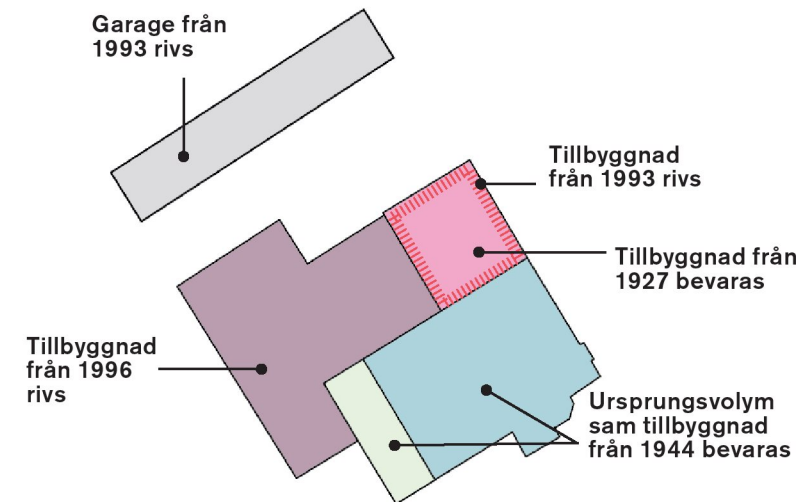
Påbyggnaden från 1993 har uppförts ovanpå en tillbyggnad från 1927. Byggnadsvolymen i tegel från 1927 är mycket väl anpassad till ursprungsbyggnadens karaktär. Byggnadsvolymen från 1993 har däremot inte fått en gestaltning som anpassats till vare sig ursprungsvolymen eller de senare tillkomna tegelvolymer. Påbyggnaden från 1993 kan med sin aparta gestaltning istället bedömas vara förvanskande då den med sin kulör och utformning innebär ett dominerande inslag i miljön. Byggnadsvolymen är inte heller något tydligt exempel på god arkitektur från det tidiga 1990-talet. En rivning av tillbyggnaden från 1993 bedöms därför påverka Enskedestationens kulturhistoriska värden positivt.

RIVNING AV BYGGNADSVOLYM FRÅN 1996

När byggnadsvolymen från 1996 uppfördes revs en del av tillbyggnaden från 1944. Volymen från 1996 är på många sätt karaktäristisk för arkitektur från mitten av 1990-talet: små fönster med mittpost, symmetrisk fönstersättning samt viss inspiration från befintlig bebyggelse på platsen.

I BBR 1:2213 finns allmänna råd kring vilka kriterier en byggnad, eller byggnadsvolym, ska uppfylla för att bedömas vara en sådan särskilt värdefull byggnad som avses i PBL 8 kap 13 §. Det är inte en byggnadsdel som särskilt väl belyser 1990-talets arkitektoniska strömningar eller samhällsförhållanden. Det är inte heller en unik gestaltning. Så även om den nu aktuella tillbyggnaden från 1996 på många sätt är typisk för sin tid bedöms den inte uppfylla kriterierna för att vara en sådan särskilt värdefull byggnadsdel som bör skyddas mot förvanskning och rivning.

Rivning av tillbyggnaden från 1996 innebär att en stor del av den ursprungliga volymen av Enskedestationen åter kommer synas. Det bedöms vara positivt för kulturvärdena på platsen eftersom det innebär att läsbarheten av den ursprungliga volymen blir tydligare.

Ovan: Orienteringsbilden redovisar vilka volymer som avses rivas.

Nedan: Tillbyggnaden från 1993 är markerad med en röd linje. Tillbyggnaden från 1927 är markerad med en gul linje. Tillbyggnaden från 1996 är markerad med en blå linje.

PÅVERKAN PÅ DEN LILLA SKALAN ENLIGT PBL

FASADÄNDRINGAR PÅ ENSKEDESTATIONEN

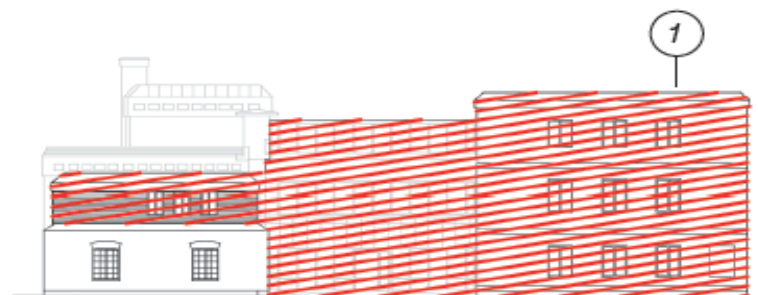
Blottläggning av fasad

Om tillbyggnaden från 1996 rivs kommer en del av ursprungsfasaden som blottläggas. Väggen, som idag är en innervägg, kommer då att återgå till att vara en ytterfasad. Det ställer krav på behandling av fasaden, gamla igensättningar av tidigare öppningar samt eventuell igensättning av sentida håltagningar.

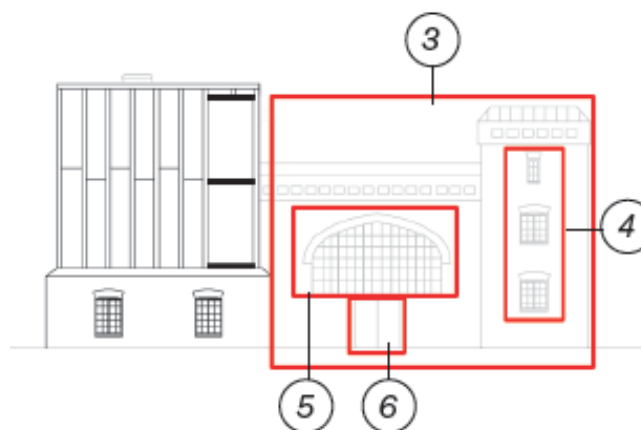
Förslaget innebär att fasaden tvättas och återställs till originalutförande. Fönster- och dörrpartierna tas upp och tillverkas enligt förslaget lika original.

Med hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden är det positivt att den ursprungliga fasaden åter kan upplevas samt att fönsteröppningar återställs. Dock bör det noteras att eftersom originalritningar på byggnaden saknas är det inte möjligt att återställa till original, eftersom det inte går att fastställa originalutförandet. Vidare är det viktigt för byggnadens årsringar och läsbarhet att inte genomföra rekonstruktioner. Det är därför en stark rekommendation att nya fönster och dörrar utformas med inspiration av ursprunglig gestaltning samtidigt som de nya partierna utförs så att det är tydligt avläsbart att de är från 2020-talet.

Blottläggningen av fasaden bedöms vara förenlig med kravet på varsamhet och förbudet på förvanskning i enlighet med PBL 8 kap 13 och 17 §§.

Fasad mot nordväst, befintlig situation. Källa: White arkitekter.

Fasad mot nordväst, ny situation med bland annat blottlagd fasad. Källa: White arkitekter.

PÅVERKAN PÅ DEN LILLA SKALAN ENLIGT PBL

Upptagning av tidigare igensatta öppningar

På den västra delen av ursprungsvolymen, samt tillbyggnaden från 1927, har det tidigare funnits dörröppningar som idag är igensatta. Dessa föreslås nu att tas upp. Vidare planeras igensatta fönsteröppningar på de sydöstra och sydvästra fasaderna att åter tas upp.

Att ta upp tidigare igensatta öppningar bedöms påverka det kulturhistoriska värdet positivt. Det är dock inte redovisat hur den nya dörren är tänkt att utformas. I den fortsatta processen är det önskvärt att utformning på den nya dörren redovisas för att avgöra påverkan på det kulturhistoriska värdet.

Ur kulturmiljöaspekt är det inte lämpligt att försöka utforma dörren med historiserande uttryck eftersom det inte går att fastställa hur de ursprungliga dörrarna såg ut. Den nya dörren bör istället spegla vår egen samtid samtligt som den underordnar sig de befintliga volymernas karaktär och gestaltning. På samma sätt går det inte att utforma fönstren med originalutförande eftersom det inte går att fastställa exakt originalutförande. Ur kulturmiljöaspekt bör fönstren istället utformas med inspiration av ursprunglig gestaltning.

De föreslagna fasadändringarna bedöms vara förenliga med kravet på varsamhet och förbudet på förvanskning i enlighet med PBL 8 kap 13 och 17 §§.

DE NYA VOLYMERNA I FÖRHÅLLANDE TILL ENSKEDESTATIONEN

Den tillkommande kontorsvolymen

Hur de tillkommande volymerna påverkar kvarteret som helhet har redovisats under rubriken "Påverkan på mellanskalen enligt PBL" på s. 8.

I den lilla skalan är det framför allt förhållandet mellan Enskedestationen och de nya volymerna som konsekvensbedöms, samt hur gestaltningen i den lilla skalan upplevs i förhållande till den gamla Enskedestationen.

Kontorsvolymerna är tänkta att utföras med träfasader och en gestaltning som på ett mycket tydligt sätt speglar att byggnaden är en kontorsbyggnad från 2020-talet. Kontorsvolymerna kallas i förslaget för "Fonden" och ur kulturmiljöaspekt kan volymerna verkligen uppfattas som en fond för den gamla Enskedestationen. Genom att använda naturfärgat trä, som oljas eller på annat sätt behandlas för att inte gråna, ger en värme i fasadmaterialet som samspelar med Enskedestationens röda tegel. De båda materialen samspelar med varandra på ett sätt som gör att kontorsvolymerna bedöms som anpassade till platsen och Enskedestationen. Samspelet mellan gammalt och nytt bidrar till att de nya volymerna inte bedöms som dominanta.

Volymen som ersätter påbyggnaden från 1993

Den tillbyggnad från 1993 som avses rivas föreslås ersättas med en ny tillbyggnad. Enligt gestaltungsförslaget ska den nya volymen utföras

med tegel och utformas för att både fysiskt och gestaltungs-mässigt koppla samman de äldre byggnadsvolymerna med de nya kontorsvolymerna.

Vid fortsatt bearbetning av planförslaget, samt i bygglovsskedet, är det viktigt att mötet mellan den nya volymen och tillbyggnaden studeras noga. Särskilt viktigt är det att studera hur de olika volymernas fasadliv förhåller sig till varandra. Den nya volymens fasad bör till exempel inte tillåtas kraga ut över fasaden på tillbyggnaden från 1927.

I den fortsatta processen bör det även klargöras hur stora konstruktiva ingrepp som krävs i tillbyggnaden från 1927, för att avgöra fullständig påverkan på de kulturhistoriska värdena.

Sammanfattning av de nya volymerna i förhållande till Enskedestationen.

Sammantaget bedöms de tillkommande volymerna vara väl anpassade till de äldre byggnadsvolymerna på platsen. De nya volymerna bedöms inte vara dominerande. Därför kan de nya volymerna sammantaget bedömas uppfylla kraven i PBL 8 kap 13 och 17 §§.

Montage med det nya förslaget. Källa: White arkitekter.

PÅVERKAN PÅ DEN LILLA SKALAN ENLIGT PBL

PÅVERKAN PÅ DE KULTURHISTORISKA VÄRDENA
I kulturmiljöanalysen har uttrycken för de kulturhistoriska värdena beskrivits. Nedan analyseras hur uttrycken påverkas av de föreslagna åtgärderna.

MILJÖSKAPANDE VÄRDE

- Ursprungsbyggnadens volym samt volymerna på de tillbyggnader som är utförda fram till och med 1940-talet kommer fortfarande vara tydligt avläsbara i stadsrummet. Den nya bebyggelsen kan, med rätt detaljnoggrannhet, utgöra en faktisk fond som låter Enskedestationen träda fram i stadsrummet.
- Hur förgårdsmarken kommer att hanteras är inte tydligt redovisat.
- Byggnadens förhållande till omgivande träd är inte tydligt redovisat.

ARKITEKTONISKT VÄRDE

Karaktärsdragen hos de volymer som är byggda fram till och med 1940-talet kommer att vara kvar. Dessutom blottläggs en ursprunglig yttervägg som idag är inbyggd. Det innebär att större del av den ursprungliga byggnaden kommer kunna gå att uppleva, vilket ökar möjligheterna att förstå en ursprungliga volymen. Följden blir att det arkitektoniska värdet ökar.

INDUSTRIHISTORISKT VÄRDE

- Det stora fönstret mot Enskedevägen kommer vara kvar och få tillbaka sin pendang på den nordvästra fasaden. Eftersom det idag finns få uttryck för det industrihistoriska värdet kommer återupptagandet av fönstret på den nordvästra fasaden bidra till att öka det industrihistoriska värdet.

- Vapentavlan i sten med St. Erik, vilken symboliserar att byggnaden är uppförd av Stockholms stad kommer vara tydligt avläsbart även fortsättningsvis.
- Det putsade partiet under fönstret mot Enskedevägen, med Enskedestationens namn kommer vara tydligt avläsbart även fortsättningsvis.

ARKITEKTURHISTORISKT VÄRDE

- Den strikta gestaltningen med drag av nationalromantik och tidig klassicism kommer även fortsättningsvis vara tydligt avläsbar.
- Det stora fönstret mot Enskedevägen, med orientaliska influenser, kommer vara kvar och tillkommande åtgärder kommer inte inverka dominerande. Därför kommer fönstret även i fortsättningen kunna upplevas som en fokuspunkt.

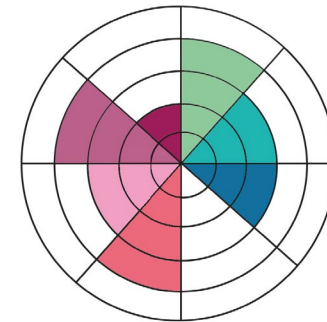
BYGGNADSHISTORISKT VÄRDE

- De volymer som tillkommit fram till och med 1940-talet har bedömts som bevarandevärda. Dessa volymer påverkas inte negativt av de föreslagna åtgärderna.
- Tunnvalven i källaren bör inte påverkas av förslaget. Som tidigare nämnts behöver det dock utredas hur förstärkande konstruktioner påverkar byggnadsdelen från 1927.

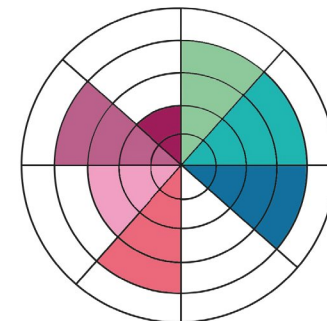
AUTENTICITET

Autenticitet kan endast i undantagsfall öka i samband med en ombyggnad. Det nu aktuella förslaget innebär inte att autenticiteten ökar, även om delar av ursprungsfasaden åter blir synlig. Däremot bedöms byggnadens autenticitet inte minska på grund av de förslag som genomförs.

Gradering av kulturhistoriska värden innan planerad byggnation

Gradering av kulturhistoriska värden efter planerad byggnation

PLANFÖRSLAGETS PÅVERKAN PÅ OLIKA SKALOR

Sammanfattande bedömning

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

Konsekvenserna på kulturvärdena har bedömts för tre nivåer; den stora skala, mellanskalen och den lilla skalan. Eftersom förslaget innebär både rivningar och tillkommande volymer samt fasadändringar är det ofrånkomligt att det kulturhistoriska värdet påverkas.

Sammantaget bedöms dock de föreslagna åtgärderna vara väl balanserade. Förslaget visar respekt för de äldre byggnadsvolymer, platsens historia och platsens betydelse för stadens utveckling. Inspiration till förslaget har hämtats från de båda områden som historiskt sett haft störst påverkan på Enskedestationens tillkomst.

Som ett led i att respektera platsens förutsättningar har de nya volymerna placerats och planerats på ett sätt som innebär att de inte kommer vara dominerande på platsen. Istället kan de bidra till att lyfta fram Enskedestationen i stadsbilden.

Sammantaget bedöms de föreslagna åtgärderna ta hänsyn till kulturvärdena på platsen enligt PBL 2 kap 6 § samtidigt som de inte är förvanskande för vare sig bebyggelseområdet eller byggnaden, i enlighet med PBL 8 kap 13 §. Vidare bedöms åtgärderna som varsamma och förenliga med PBL 8 kap 17 §.

PRATA MED OSS!

white.se
@whitearkitektur

white